

Öppna dörrar

Strategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till 2026

I Inledning

Den strategiperiod som nu inleds är på många sätt avgörande för kyrkan. Närapå alla kyrkorelaterade nyckeltal pekar på behovet av en strategisk översyn: antalet dop och vigslar sjunker snabbt, den samlande verksamheten når inte ut till människorna som förut, kyrkans medlemsantal minskar och på vissa områden hör mindre än hälften av befolkningen till den evangelisk-lutherska kyrkan. Tron på kyrkans lära och den religiösa fostran har försvagats. Dessutom har kyrkans inre konflikter förstärkts. Trots allt detta har kyrkan fortfarande en viktig ställning i det finländska samhället och i människornas sinne. Speciellt i krissituationer, som under en pandemi, förstärks kyrkans betydelse som förmedlare av trygghet, hopp och tröst.

Med hjälp av åtgärder som bygger på strategin kan vi påverka hurdan kyrkan är i framtiden. Vi tvingas till exempel ta ställning till om kyrkan klarar av att modigt blicka utåt och framåt, samtidigt som den respekterar sin historia och sina traditioner. Är församlingsmedlemmarna i första hand bara objekt för kyrkans verksamhet, eller är de aktörer som gör kyrkan levande i sin egen omgivning?

Kyrkans gemensamma strategi grundar sig på en identifiering av fenomen som överskrider gränserna för förvaltning och arbetsområden och är väsentliga för kyrkans framtid. Som bakgrund till strategin har vi sammanställt en **gemensam framtidsbild**, ur vilken centrala fenomen i anslutning till kyrkans liv kan härledas. I skapandet av bilden har vi använt oss av det arbete som kyrkans framtidsarbetsgrupper har gjort under de senaste åren, kyrkans egen och andras statistik samt olika aktörers framtidsmaterial. Under arbetet har vi ordnat höranden och följt med framtidsdiskussioner på sociala medier. Dessutom har vi deltagit i samlingar för kyrkans anställda och genomfört enkäter. Ett intressant bakgrundsmaterial utgörs av de valprogram som utarbetats för val av kyrkomötesombud och medlemmar i stiftsfullmäktige. Grundprincipen har varit öppenhet, en bred bas och mångsidig beredning. Vid utformandet av strategin har olika människor konsulterats om deras åsikter om kyrkan och dess framtid. Till viss del har kyrkans tidigare gemensamma strategier beaktats.

De viktigaste valen kan sammanfattas i strategins namn: Öppna dörrar. Vi måste hålla dörrarna öppna, bege oss ut bland människorna och bjuda in människor. Kyrkans dörrar kan inte stängas för någon. I dessa tider är det speciellt viktigt att hålla dörrarna öppna. Kyrkans uppgift är inte endast att öppna dörrar i denna värld utan att också öppna dörren till himlen via Kristus. För detta krävs mod, vision, vilja och gemensamt engagemang.

II Kyrkans grundläggande uppgift

En organisation måste vara medveten om vad den i grund och botten finns till för. Kyrkans grundläggande uppgift, dvs. mission, är att främja Guds rike och förkunna Jesus Kristus som världens frälsare. Detta är den yttersta grunden för kyrkans existens. Den grundläggande uppgiften styr hela kyrkans liv och verksamhet. Den borde också styra livet hos varje medlem i kyrkan.

Kyrkans grundläggande uppgift kan beskrivas med varierande ord under olika tider och på olika platser. Inom strategin Öppna dörrar omfattar vi definitionen för strategin En mötande kyrka: **Kyrkans uppgift är att kalla människor till gemenskap med Gud och uppmuntra dem att bry sig om sin nästa och skapelsen.** Definitionen framhäver att den frälsande evangelieförkunnelsen, delaktigheten, det gemensamma ansvaret, försvarandet av de svagaste, själavården, främjandet av jämställdhet och människovärde samt värnandet av harmonin i skapelsen hör ihop.

III Värderingar

Värderingarna visar vilka saker som anses vara goda och eftersträvansvärda. Kyrkans gemensamma värderingar är liksom i den föregående strategin de traditionella kristna dygderna: tro, hopp och kärlek (1 Kor 13:3). Den kristna värdegrunden fastställs därmed på ett hållbart och tydligt sätt. Tron möjliggör kontakten till Gud och skapar grunden för den kristnas och församlingens liv. Hoppet speglar Jesu löfte om Guds rättvisa, hans omsorg och det eviga livet. Kärleken innebär omsorg om sin nästa, oberoende av tid och plats.

Dessa värderingar ska styra den vardagliga verksamheten och beslutsfattandet i kyrkan och dess församlingar. Värderingarna utmanar också till diskussion både inom kyrkan och i större sammanhang.

IV Öppna dörrar – strategiska val

Kyrkans gemensamma strategi granskar kyrkans arbete ur ett helhetsperspektiv. Den strävar efter ett mera långsiktigt och enhetligt arbetssätt i kyrkan. Strategin fokuserar på de viktigaste helheterna samt på val och prioriteringar som är gemensamma för alla aktörer. På lokal nivå bör man bedöma hur man bäst kan främja de gemensamma målen. Alla gemensamma val berör inte församlingarna, de kyrkliga samfälligheterna, domkapitlen, de kyrkliga organisationerna eller Kyrkostyrelsen på samma sätt, men de bakomliggande fenomenen är ändå närvarande i någon form på olika håll i Finland. Inom kyrkan behövs en gemensam vilja att lösa de gemensamma problemen. Strategins mål är att bidra till denna uppgift.

Kyrkans viktigaste strategiska val är:

1. Öppna dörrar utåt

Identifierade fenomen: missionsinriktning, individualisering, utslagning och otrygghet

Kyrkans liv är missionsinriktat. Därför börjar man med att förkunna och tjäna. Evangeliet levs ut bland människor. Behovet av diakoni ökar. Ökad ojämlikhet, individualisering, utslagning och människornas otrygghet utmanar kyrkan att tillämpa nya verksamhetsmodeller och arbetssätt.

- Vi förkunnar modigt evangeliet om Kristus i ett samhälle och i en religiös kontext som är stadda i förändring. Vi använder ett språk som människorna förstår. Vi inser vikten av andlighet, spiritualitet, mystik och personlig upplevelse.
- Vi tar de allra svagastes parti och ger röst åt dem inte har någon röst i samhället. Vi riktar diakonin alltmer till dem som drabbats av många slags svårigheter eller inte nås av någon annan hjälp.
- Vi både lyssnar och diskuterar initiativrikt och aktivt. Vi talar om Gud, kallar till gemenskap med Kristus, främjar mänskliga rättigheter och en positiv religionsfrihet.
- Vi eftersträvar en bättre dialog med dem som inte ännu eller inte längre är medlemmar i kyrkan. Vi skapar en riksomfattande modell för hur man når ut till millenniegenerationen.

2. Öppna dörrar till kyrka och tillväxt

Identifierade fenomen: delaktighet och gemenskap, andlig tillväxt

Kyrkan är en gemenskap för delaktighet och gästfrihet. Kyrkan agerar så att var och en upplever församlingskontakten som en resurs och medlemskapet i kyrkan som betydelsefullt under hela sitt liv.

- Vi kallar människor till andlig tillväxt under hela livet. Vi betonar dopets betydelse, en kristen fostran och kontaktar konsekvent och aktivt inflyttare. Vi framhåller möjligheten till konfirmandundervisning för vuxna.
- Vi främjar barns och ungas delaktighet, familjers välbefinnande och växelverkan mellan generationerna.
- Vi förnyar användningen av de kyrkliga lokalerna. Vi öppnar församlingens lokaler för stilla stunder på egna villkor och verksamhet som ordnas av frivilliga. Vi ordnar gudstjänster också på andra ställen än i kyrkor. Vi ökar mångfalden i gudstjänstlivet och flerspråkigheten i församlingsarbetet.
- Vi utvecklar olika former av andlighet och gemenskap som kan förmedlas digitalt och oberoende av plats.

3. Öppna dörrar för alla

Identifierade fenomen: lösande av motsättningar, trygghet av församlingsarbetet

Varje människas värde är oförytterligt och kyrkan försvarar detta. Kyrkan är till sin natur internationell och överskrider gränserna mellan nationaliteter. I framtidens kyrka erkänner vi församlingarnas olikheter och stärker kyrkans inre solidaritet.

- Vi främjar jämlikhet och jämställdhet. Vår verksamhet är medvetet inbjudande. Alla människor är välkomna med i församlingens verksamhet.
- Vi agerar aktivt mot hat och diskriminering.
- Vi styr resurser från administrationen till verksamheten.
- Under strategiperioden avgör vi vilken struktur som tryggar ett mångsidigt församlingsarbete överallt i Finland, nu och i framtiden. Vi utnyttjar de möjligheter som

multilokaliteten ger upphov till, dvs. de möjligheter som uppstår när allt fler delar sin tid mellan olika orter på grund av arbete, fritid och familjeband.

4. Öppna dörrar för gemensamt arbete och partnerskap

Identifierade fenomen, förändringar i kyrkans arbete, förtroende, samarbete

Kyrkans arbete är ett gemensamt arbete. För att utföra arbetet behövs både anställda och församlingsmedlemmar. I framtiden kräver organiseringen av kyrkans arbete ett målmedvetet samarbete mellan församlingar, men också med andra aktörer.

- Församlingslivet bygger alltmer på församlingsmedlemmarnas initiativrikedom, kompetens och donationer. Vi bygger upp förtroende, gemenskap och en gemensam arbetskultur. De anställda får allt mer rollen av möjliggörare och coacher.
- Vi förnyar ledarskapet. Vi förbättrar förändringsflexibiliteten, transparensen och den förtroendeskapande kulturen. Vi arbetar medlemsorienterat.
- Kyrkan och församlingarna bildar aktivt nya partnerskap. Vi uppmuntrar de anställda till ett aktivt arbetsgrepp med vidsträckta nätverk.

5. Öppna dörrar för nya möjligheter

Identifierade fenomen: ekonomisk osäkerhet och polarisering, försök, digitalisering

Av kyrkan krävs förmåga till och smidighet inför förändringar. Förändringarna är snabbare och mer oförutsägbara än förut, och verkningarna syns inte på samma sätt överallt. En lokalt fungerande lösning kan inte nödvändigtvis tillämpas på en annan ort. Därför måste vi våga experimentera.

- Under strategiperioden avgör vi hur resurserna för kyrkans verksamhet ska fördelas i framtiden. Det måste finnas tillräckligt med resurser för både församlingens verksamhet och kyrkans gemensamma uppgifter.
- Vi prövar nya innovationer och stärker försökskulturen, utan rädsla för misslyckanden. Innovationerna stöds också ekonomiskt.
- Vi ställer upp mål för kvantitet, kvalitet och effektivitet. Vi utvärderar kritiskt vårt arbete. Vi vågar avstå från verksamhet med minskad efterfrågan och fastigheter som inte längre används.
- Vi fortsätter det digitala arbetet och digitaliserar fortsättningsvis systematiskt våra tjänster med hänsyn till kyrkans väsen och uppgift.

6. Öppna dörrar för framtiden

Identifierade fenomen: begränsad ekologisk bärkraft, förnyade tänkesätt, hopp

Respekt för skapelsen, en måttfull livsstil och ansvar växer fram ur kyrkans grundläggande budskap. I framtidens kyrka behövs medvetenhet om den kristna trons globala utveckling. Vi kan själv komma till insikt eller lära oss av andra. Nu är tid för ett bredare och längre perspektiv. Hoppet bär.

- Vi skärper det ekologiska och sociala ansvaret i kyrkans verksamhet. Vi betonar starkt det framtidsperspektiv som barnen för med sig.
- Vår kyrka är gränsöverskridande och aktiv inom ekumenik, där den speglar sin egen verksamhet mot kristna erfarenheter i hela världen, i synnerhet på platser där kyrkan har en minoritetsställning.
- Vi upprätthåller hoppet i människornas liv och i samhället. Vi påminner om ljuden från en annan värld och det himmelska riket.

Bakgrundsmaterial: Framtidsbild

1. Teologisk utveckling

Vid utarbetandet av kyrkans strategi måste man beakta vad kyrkan är och vilken dess uppgift är i världen. I det följande lyfter vi fram några relevanta perspektiv utifrån de teman som under de senaste åren diskuterats inom ekumenisk teologi.

För tillfället utövas kristen teologi i en situation där en majoritet av de kristna bor i den s.k. globala södern, det vill säga i Asien, Afrika och Latinamerika. Största delen av dessa områden var ännu för några årtionden sedan kolonier och missionsfält: Europa betraktades som kristendomens centrum, varifrån man spred det kristna budskapet och där man också ansåg sig skapa teologi för andra världsdelar. Under den senaste tiden har bilden förändrats. Det traditionella upplägget där resurser och idéer strömmade från norr till söder, har ersatts av ett nätverksliknande samarbete: det råder ett ömsesidigt partnerskap mellan kyrkorna och de som utövar teologi är ofta medvetna om att den teologiska processen alltid styrs av kontextuella utgångspunkter, såväl kulturellt som samhällspolitiskt.

Teologins kontextualitet är också betydelsefull för de nordliga kyrkornas självförståelse. Den finländska lutherdomen bygger på arvet efter den latinska kristendomen, som för oss är mest bekant i Martin Luthers teologi och de lutherska bekännelseskrifterna. Denna tradition är fortfarande viktig för oss, men vi vet att den endast utgör en enda sträng i Kristi världsvida kyrka. Därför behöver den finländska lutherska traditionen leva i växelverkan med de ekumeniska strömningarna.

Vilka har tyngdpunkterna inom ekumenisk teologi varit under den senaste tiden?

Grunden för kyrkans existens är deltagande i Guds mission, vilket Jesus uttryckte så här (Luk 4: 18–19): ”Herrens ande är över mig, ty han har smört mig till att frambära ett glädjebud till de fattiga. Han har sänt mig att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet och förkunna ett nådens år från Herren.”

Kyrkans uppdrag har en holistisk inriktning och en befriande natur. Den holistiska inriktningen betyder att Guds frälsande arbete riktar sig till hela människan i den historiska situation som hon befinner sig i. Att förkunna nåd, vittna om Guds rike och tjäna sin nästa ingår i samma process. Tro, hopp och kärlek hör ihop. Evangeliet berör hela människan och skapelsen och bär inom sig en kraft som förändrar världen.

Den holistiska uppgiften innebär att man i kyrkan måste vara beredd på att kyrkans traditionella strukturer och tänkesätt kan förändras när de kommer i kontakt med världens fattigdom, utanförskap och utslagning. När kyrkan förkunnar det goda budskapet bör man komma ihåg att Gud fanns i världen redan före kyrkan: Kristus är på ett speciellt sätt närvarande i våra allra minsta bröder och systrar (Matt 25: 37–40).

Den uppståndne Herren som snart skulle stiga upp till himlen gav sina lärjungar ett långtgående uppdrag (Matt 28:18–20), som kyrkan har förbundet sig till: ”Åt mig har getts all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döp dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er.” Kyrkans sätt att verka förstås inom det moderna missionstänkandet både som att kyrkan växer och att Guds rike stärks (Matt 13: 31–33): ”Himmelriket är som ett senapskorn som en man sår i sin åker. Det är det minsta av alla frön, men när det har växt upp är det större än alla örter och blir till ett träd, så att himlens fåglar kommer och bygger bo bland grenarna. Himmelriket är som en surdeg som en kvinna arbetar in i tre mått mjöl; till slut blir alltsammans syrat”.

Teologin utvecklas idag i nätverk som överskrider kyrkosamfundens gränser. När bekännelse-traditionernas växelverkan utökas med en geografisk multipolaritet, kan man säga att vi nu lever i ett exceptionellt innovativt brytningsskede. Därför är det bra om det strategiska arbetet i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland kan beakta de viktigaste ekumeniska teologiska fynden.

Å andra sidan finns det skäl för kyrkan att fundera över vad nytt vi kan tillföra kyrkornas växelverkan. I denna process kan den globala söderns teologier fungera som speglar, som hjälper oss att se särdragen i vår egen kontext och vilka perspektiv den ger upphov till. I den globala diskussionen finns det till exempel skäl att ta upp jämställdheten mellan könen som en värdering som går tillbaka till kristendomen.

Ett strategiskt mål som behöver lyftas upp är att Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland i sin nuvarande verksamhetsmiljö ger ett tydligt vittnesbörd om Kristus som världens frälsare (Joh 14:6), enligt vilket ingen längre är ”jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus.” (Gal 3:28). Kyrkan ska också tala om en Gud som ”störtar härskare från deras troner och han upphöjer de ringa” samt ”hungriga mättar han med sina gåvor, och rika skickar han tomhänta bort” (Luk 1:52–53). Dyliga bibelställen, som kan verka radikala, är aktuella i ett samhälle där människors fördomar, diskriminering och samhällslig ojämlikhet ökar och utmanar det välfärdssamhälle som byggts på luthersk trosuppfattning. I en sådan verklighet kan kyrkan bygga gemenskap på lokal nivå, där församlingsmedlemmarna tjänar varandra och skapar kontakt mellan människorna i en bredare kontext.

Det är också viktigt att minnas att kyrkan förkunnar hopp mitt i hopplösheten. Inför tecken på de yttersta tiderna gav Jesus uppmaningen att ”räta på er och lyft era huvuden, ty er befrielse närmar sig” (Luk 21:28). Den kristnes hopp finns i den korsfäste och uppståndne Kristus.

2. Megatrender och orosmoment under 2020-talet

Kyrkan står inte ensam i den omfattande förändringen: bland megatrenderna som definierar 2020-talet finns klimatförändringen, den fortsatta digitaliseringen, befolkningens förändrade åldersstruktur, de ökande inkomstskillnaderna och problemen som följer på polariseringen av politiken. Alla dessa är på ett komplicerat sätt förknippade med levnadssätt, värderingar, ekonomi och politik och påverkar därför vad människorna upplever som viktigt och vad som förorsakar oro.

Klimatförändringen

Den främsta megatrenden är klimatförändringen och försöken att stävja den. För bromsandet av klimatförändringen har målet varit att år 2020 skulle utgöra den vändpunkt då man lyckas bryta den globala ökningen av växthusgasutsläpp och vända kurvan brant neråt. På så sätt skulle ökningen av jordens medeltemperatur bromsas upp vid siffror som sannolikt inte ännu utgör någon stor fara. Tyvärr kunde detta mål inte uppnås.

För att uppnå de mål som avtalades under klimatmötet i Paris borde de globala utsläppen halveras under 2020-talet. Eftersom hela vår ekonomi och vårt samhälle i stor utsträckning bygger på fossila bränslen, påverkar detta mål hela samhället. Effekterna syns inom alla livets delområden: i kosten, boendet, trafiken, konsumtionen och fritiden. Vi måste också göra förändringar i vardagen: all konsumtion och till exempel resandet måste minska. Samhällets atmosfär påverkas också mycket av om vi tänker oss att vi är på väg mot en mer balanserad framtid eller om vi talar om tiden med fossil energi som den förlorade guldåldern.

Under följande årtionde kommer klimatförändringens effekter på vår planet att bli allt tydligare och mer oroande. Observationerna av förstörelsen som är förknippad med klimatförändringen är redan vardag: Grönlands glaciärer smälter, urskogen brinner i Sibirien, en stor del av Australien har drabbats av markbränder, vintern kommer inte varje år i vissa delar av Finland. Dessa nyheter ger enligt undersökningar upphov till djup oro. Enligt en undersökning gjord av Sitra använder en dryg fjärdedel av alla finländare och hela 38 procent av personer under 30 år ordet ångest för att beskriva den känsla som klimatförändringen orsakar. Ångest kan leda till en positiv förändring och agerande eller tillbakadragenhet och cynism.

Digitaliseringen

Digitaliseringen kommer att vara fortsatt stark under 2020-talet. Digitaliseringen öppnar många nya möjligheter, men samtidigt leder den till samhälleliga förändringar.

De största omvälvningarna har att göra med utvecklingen och utnyttjandet av artificiell intelligens. Datorerna blir allt smartare och tar över olika yrken och andra funktioner, vilket gör att människorna inte längre behövs för dessa uppgifter. Massiva datamängder samlas in om människornas aktiviteter i internetmiljön och till exempel nätreklam och annan målinriktad kommunikation kan riktas exakt utifrån personliga drag som identifierats genom beteende och uppförande. Frågor om integritetsskydd blir allt viktigare.

Den artificiella intelligensen skapar också större hotbilder och väcker rädslor. Olika scenarier har presenterats, där programmerarna mister kontrollen över den artificiella intelligensen som börjar förverkliga mål som inte ingår i programmeringen. De värsta scenarierna är inte sannolika åtminstone i den närmaste framtiden, men de väcker ändå oro och etiska frågor. Utvecklar vi teknik, som verkligen tjänar mänskliga behov, eller är det så att människan håller på att bli underställd de

system hon utvecklat – vare sig de är teknik, samhällsideologier eller ekonomiska system? Teknikens utveckling ger också upphov till positiva framtidsscenarier, där man tror att tekniken ska möjliggöra ett friare och mera lättjefullt liv, då robotar tar över alla tråkiga och rutinmässiga uppgifter. Kyrkan kan också spela en viktig roll i etiska och ideologiska diskussioner i anslutning till teknisk utveckling.

För kyrkan öppnar digitaliseringen många nya möjligheter att möta människor. Beredskapen för nätbaserat arbete är redan mycket god: under coronapandemin 2020 lyckades många församlingar och kyrkliga aktörer överföra en stor del av sitt arbete till nätet. Det finns skäl att fortsätta och stärka denna utveckling.

Befolkningen åldras

Enligt befolkningsprognoserna kommer antalet pensionärer (över 65 år) att överskrida antalet unga (18–40 år) under de kommande tio åren. Prognoserna för befolkningsutvecklingen föråldras snabbt för tillfället, eftersom också nativiteten har sjunkit kraftigt under de åtta senaste åren. År 2018 var nativiteten som lägst någonsin. I Finland föddes lika lite barn som under 1860-talets nödår, totalt 47 500 barn, vilket är 2 700 barn färre än föregående år.

Den sjunkande nativiteten och den förändrade åldersstrukturen är ett globalt fenomen. Före utgången av 2030 kommer antalet personer som är över 60 år att överskrida antalet som är under 10 år globalt sett. Man förväntar sig att antalet personer över 80 år trefaldigas mellan åren 2017 och 2050. Problemet med den åldrande befolkningen drabbar alltså inte längre enbart de rika industriländerna: motsvarande demografiska utveckling gäller också i medelinkomstländer och fattiga länder.

Inkomstskillnaderna ökar

Internationellt sett kommer inkomstskillnaderna eventuellt att öka kraftigt under 2020-talet. Den globala ekonomiska tillväxten har höjt förmögenheten i alla inkomstsegment, men allt mer av den absoluta förmögenheten samlas i inkomstpyramidens topp. Enligt beräkningar kommer den rikaste procenten att äga två tredjedelar av hela världens förmögenhet före utgången av 2030.

När den ekonomiska ojämlikheten ökar, växer också missnöjet med det globala systemet och kraven på en systemförändring. Koncentrationen av ekonomisk makt hos en allt mindre grupp rimmar dåligt med demokratiska ideal. Inkomstskillnaderna är också starkt förknippade med klimatförändringen: den rikaste tiondedelen av planetens befolkning ger upphov till närapå hälften av alla globala koldioxidutsläpp. Man söker frenetiskt efter modeller som kunde utmana den globala kapitalismens ställning som världens ekonomiska system och det finns en utbredd förståelse för att grunderna i det globala ekonomiska systemet behöver förnyas. Kyrkorna har i synnerhet via kyrkoförbund aktivt deltagit i denna diskussion, speciellt den katolska kyrkan har intagit en synlig roll.

Polariseringen av politiken

Det politiska fältet har blivit betydligt mer polariserat. Den mest oroande globala trenden ur demokratins synvinkel har varit ifrågasättandet av demokratin, samtidigt som auktoritarismen har ökat. Under 1990-talet såg det fortfarande ut som om marknadsekonomin framgång och den fria

internationella handeln skulle sprida demokratin till allt fler länder. Tron på demokratins automatiska segertåg har försvunnit. Även i Finland finns det många människor som upplever att deras röster inte blir hörda.

Den auktoritära populismen är en motreaktion på en förändrad värld. Den grundar sig ofta på tanken om en guldålder, som man försöker återskapa. De politiska skiljelinjerna kan i framtiden också globalt sett grunda sig på en liknande tudelning som nu pågår i den finländska politiska miljön: de traditionella partierna har det svårt. Den pågående förändringen leder till fördjupade motsättningar.

Hur ser 2020-talets globala mentala landskap ut?

Kyrkan kan inte direkt påverka de samhälleliga och globala utvecklingstrenderna. Det är inte heller möjligt att förutspå alla fenomen som berör människor djupt, antingen lokalt eller globalt. Dyliga händelser är till exempel naturkatastrofer och pandemier. Kyrkan avgör ändå själv i vilken omfattning dess budskap och verksamhet är kopplade till de frågor och orosmoment som påverkar människorna under 2020-talet. Dagens frågor skiljer sig avsevärt från tidigare problem. Därför kan man inte utgå från att man hittar svar enbart med stöd av kyrkans historia och tidigare teologiska tänkesätt. Dessutom behövs en allt öppnare dialog med verkligheten i omvärlden. Eftersom problemen är globala, måste också många av lösningarna vara globala. Kyrkans internationella samarbete och religionsdialogen blir allt viktigare.

3. Förändringar i medierna

Finländarnas medievanor har förändrats i och med att den nya kommunikationstekniken och sociala medier har blivit mainstream. Mediefältet är splittrat. Tidigare fanns det kanaler som nådde nästan hela befolkningen. Idag följer olika befolkningsgrupper med olika medier, till exempel är det främst de äldre åldersgrupperna som följer med radio och tv. Sociala medier används flitigt bland de yngre åldersgrupperna, men idag är de inte längre populära enbart hos de unga och de som går i bräsch: sociala medier används i alla åldersgrupper. Finländarna tillbringar i genomsnitt nästan sju timmar i veckan på sociala medier. Sociala medier är hela tiden närvarande i alla aktiviteter.

Tanken att medier är redskap för informationsförmedling är idag föråldrad till följd av utvecklingen: medierna är inte ett redskap, utan en integrerad del av vår dagliga värld och verklighet. Via dem skapar vi och upprätthåller våra sociala kontakter, vår konsumtion, våra åsikter och övertygelser.

Internet och de sociala medierna har förändrat maktförhållandena. Var och en av oss har redskap för publicering. Traditionella mediernas agendaskapande makt över nya samtalsämnen har minskat. Att informationsförmedlingens makt har överförs från mediernas portvakter till människorna själva har också förändrat människornas förhållande till information och auktoritet. För kyrkans del innebär detta att den kristna tron inte längre är det självklara andliga valet för finländarna. På informationsförmedlingsfältet konkurrerar kyrkans syn med alla andra uppfattningar som erbjuds globalt. Det är inte självklart att människor i första hand vänder sig till kyrkan med sina andliga frågor. Ett mer lockande och lättillgängligt alternativ kan finnas hos vem som helst eller var som helst. Å andra sidan leder detta ofta också till klickbildning där människor söker sig till likasinnade gemenskaper för att hitta stöd för sina egna uppfattningar och fördomar.

Kyrkan måste uttrycka och motivera tron på ett sätt som passar in i den radikalt förändrade medie verkligheten. Övertygelsen kan inte längre förmedlas med hjälp av en uppnådd ställning eller kunskap, utan det behövs dialog, diskussion kring de egna synpunkterna och sökande. Vi måste övergå från enkelriktad kommunikation till växelverkan, där alla enskilda personers synpunkter ses som värdefulla, även om man kanske inte kan omfatta dem.

Den öppna informationsförmedlingen har också gett upphov till medier och konton på sociala medier som med avsikt förmedlar felaktig och ensidig information. Begreppen ”falska nyheter” och ”desinformation” har blivit en del av den dagliga diskussionen. Mediekompetensen blir allt viktigare.

Kyrkorna har en synlig ställning i nästan alla finländska byars och städers gatubild, men på nätet är kyrkan betydligt mer osynlig. Ytterst få församlingsanställda har haft en arbetsbild som omfattar sociala medier, men i och med coronaepidemin har situationen snabbt förändrats. Ändå är det en mycket liten grupp som utför riksomfattande arbete i medierna. Sociala medier håller på att bli en del av arbetet för många kyrkligt anställda, men kyrkans ledare deltar i allmänhet mindre i den samhälleliga diskussionen på sociala medier än samhällsledarna. Sociala medier erbjuder en möjlighet att nå ut till människorna, men samtidigt förutsätter de en beredskap att ta ställning och utsätta sig för konflikter.

Verklighetens medialisering utgör en möjlighet för kyrkan. Den erbjuder en direkt speglingsyta som hjälper kyrkan att utvärdera effekten i det egna budskapet samt utveckla verksamheten utifrån mottagen respons. Kyrkan har fortfarande exceptionellt stora personal- och kommunikationsresurser. Om man med dessa resurser kunde betjäna både dem som besöker kyrkan och andra människor via medie verkligheten, skulle kyrkan bli mer synlig på nätet.

Det kristna budskapet har genom kyrkans historia uttryckts på varierande sätt med beaktande av olika tidsperioder, kulturer, språk, fokuspunkter och problem. Vid sidan av kommunikationsmetoderna behöver vi mer teologisk reflektion: vilket är det kristna budskapet i denna tid och denna globala kultur? Vilken möjlighet har kyrkan att med hjälp av sitt eget budskap skapa en bättre debattkultur samt en anda av förståelse och empati på sociala medier?

4. Förändringstrender i religiositeten

Förändringstrender i den västerländska religiositeten

Religiositeten har förändrats kraftigt i västvärlden. Vid sidan av den religionsutövning som är kopplad till institutioner tar sig religiositeten allt fler självpåtagna former som grundar sig på individens egna val. Viljan att binda sig vid medlemskap i kyrkan, tro som bygger på trosbekännelsen och deltagandet i kyrkans evenemang har minskat. Denna utveckling märks tydligast bland unga vuxna. Även som medlem i kyrkan är individens religiösa värld oberoende och individuell till sin natur.

Förändringarna i religiositeten har i undersökningar förklarats med två stora trender: individualisering och sekularisering. Individualiseringen betonar individens egna religiösa val. I detta fall utvärderas också relationen till medlemskapet i kyrkan: man hör inte till kyrkan för att det hör till, utan medlemskapet ska vara betydelsefullt i det egna livet. En upplevd distans till kyrkan eller att man inte tror på kyrkans läror har under de senaste åren blivit en allt vanligare orsak till

utträde ur kyrkan. Sekulariseringen framträder bland annat vid en europeisk jämförelse, där de yngre generationerna är mindre religiösa än de föregående generationerna. Detta syns i deltagandet, i tron på Guds existens, i utövandet av religion och i medlemskap i religionssamfund.

Den religiösa traditionens kedja brister

En central förklaring till den förändrade religiositeten är att överförandet av den religiösa traditionen till följande generation har försvagats. Då har barnen inte någon kontakt till en religionsutövande gemenskap och anammar inte heller sin egen religions religiösa vanor i vardagen. Både religiositet och irreligiositet går i arv till följande generation (se bl.a. Bengtson).

I Norden syns den brutna kristna traditionen tydligt i förhållandet till dopet. En stor del av kyrkans medlemmar låter bli att döpa sina egna barn. År 2000 döptes nästan nio av tio barn som föddes i Finland, år 2019 var andelen döpta endast 62 procent. Dopen minskade snabbt från och med början av 2010-talet, speciellt i huvudstadsregionen. Enligt en dopenkät som genomfördes år 2019 var en central orsak till att avstå från dopet att man ville låta barnet själv bestämma om dopet. Denna tanke är speciellt vanlig bland kvinnor. I synnerhet familjer där bara den ena föräldern hör till kyrkan väljer bort dopet.

Individualiseringen och sekulariseringen betonas i den åldersklass som bildar familj. Beslutet om dopet fattas ofta redan innan man bildar familj. Ur kyrkans perspektiv är det en utmaning att en stor del av de unga inte har någon kontakt med kyrkan mellan konfirmationen och tidpunkten då de bildar familj. När dopfrågan blir aktuell är kyrkan en avlägsen institution för många.

Förändringar i unga kvinnors religiositet

Andelen personer som inte hör till ett religionssamfund har vuxit kraftigt. År 2000 var andelen som inte hörde till något religionssamfund tio procent i Finland. År 2019 uppgick andelen redan till 29 procent. Att inte höra till ett samfund är inte alltid detsamma som att inte tro. Många invandrare hör inte till något religionssamfund trots att de är religiösa.

Även andelen personer som inte följer någon religion har ökat i Finland. Enligt den internationella ISSP-undersökningen från 2008 angav knappt hälften av finländarna att de inte följer någon religion. År 2018 uppgick denna andel redan till nästan 60 procent. I Finland har religiositeten under de senaste åren förändrats speciellt bland unga kvinnor. Allt fler unga kvinnor ser sig själva som spirituella, men inte andliga.

Förändringarna i religiositet mellan generationerna framträder tydligt när man undersöker finländarnas tro på Guds existens. Enligt ISSP-undersökningen (2018) tror tre av fem finländska kvinnor som är över 65 på Gud, men endast en fjärdedel av kvinnorna under 25. Av kvinnorna under 35 år tror över hälften inte på Gud. Bland männen syns inte samma skillnad: en tredjedel av både männen över 65 och männen under 25 uppger att de tror på Gud.

I förmedlingen av den religiösa traditionen har kvinnorna traditionellt haft en större roll än männen. Kvinnorna har vanligtvis lärt barnen aftonbön och tagit med dem till kyrkans verksamhet. Kvinnornas förändrade relation till religionen kommer sannolikt att återspeglas kraftigt också i hemmens religiositet.

Befolkningsmässiga förändringar

Flyttrörelsen förutspås öka under de kommande åren. Enligt prognosen kommer befolkningen att koncentreras till tre tillväxtcentra: Helsingfors, Tammerfors och Åbo. I hela landet koncentreras befolkningens och den arbetsföra befolkningens tillväxt till de stora städerna. Befolkningens koncentration sker samtidigt på flera olika nivåer: från mindre städer till större, från mindre landskap till större samt från stora städernas och landskaps randområden till städernas centrum. Flyttrörelsen och den arbetsföra befolkningens rörelse mot några få tillväxtcentra innebär en polarisering av den ekonomiska utvecklingen. Detta ökar trycket på sammanslagningar i både kommuner och församlingar. Utvecklingen medför också ett tryck på att minska antalet anställda och kyrkans verksamhet i perifera regioner.

Vid sidan av befolkningskoncentrationen måste man beakta multilokaliteten. Multilokalitet innebär att människornas livsmiljö alltmer präglas av flera betydelsefulla platser och att de fördelar sin tid mellan dessa olika platser. Detta leder till nya platsidentiteter och gemenskapsroller, som också för med sig många möjligheter. Orsakerna till multilokalitet kan härledas till arbete, studier, fritid, familjeliv eller parförhållandet. På landsbygden finns över 90 procent av de fritidsbostäder där omkring 2,2 miljoner finländare idkar boende på flera orter. Multilokaliteten förutspås öka ytterligare, bland annat till följd av bättre möjligheter till distansarbete. Detta kan påverka landsbygdens livskraft och gemenskaper på ett betydande sätt.

Andelen av befolkningen med utländsk bakgrund började öka i Finland först i början av 1990-talet. Enligt Statistikcentralen var antalet personer med främmande språk som modersmål omkring 412 000 i slutet av 2019, vilket motsvarar sju procent av befolkningen. Majoriteten, dvs. fyra av fem utlänningar som bor i Finland hör inte till något religionssamfund, vilket ändå inte direkt tyder på irreligiositet. Det finns till exempel omkring 16 700 medlemmar i de islamiska samfunden, medan det uppskattas bo omkring 110 000–120 000 muslimer i Finland. Den religiösa mångfalden har ökat i Finland. Mängden registrerade religionssamfund har också ständigt ökat under 2000-talet.

5. Förändringar i kyrkans ställning

Kyrkans ekonomiska utmaningar

Vid upprättandet av strategin befinner vi oss i en situation där världsekonomin är ur balans till följd av pandemin och det är omöjligt att förutspå hur den nationella ekonomin utvecklas. I vilket fall som helst står det klart att församlingarnas ekonomi kommer att försämrats och att ekonomin kräver fler anpassningsåtgärder.

Också under normala förhållanden påverkas kyrkans ekonomi av flyttrörelsen och det ökade utträdet ur kyrkan. Församlingarnas ekonomiska utveckling kommer att polariseras. I framtiden måste kyrkan utföra sitt arbete med mindre resurser än idag. Det ekonomiska läget skapar press på att reducera både antalet anställda och fastigheterna. I fortsättningen har kyrkan inte längre råd med alla funktioner. Medvetenheten om detta borde synas i planeringen: vilka uppgifter är viktigast för kyrkan, hur ska resurserna styras till dessa uppgifter och hur utförs de? Hur prioriteras personalgrupper? Vilka fastigheter avstår man ifrån?

De minskande resurserna kan också på ett positivt sätt lyfta fram församlingsmedlemmarnas roll i kyrkan och ändra på kyrkans personaldominans. Församlingsmedlemmarnas roll växer automatiskt

när antalet anställda minskar. De frivilligas kompetens och vikten av frivilligarbete för det kyrkliga engagemanget har länge diskuterats inom kyrkan, men de frivilligas roll är fortfarande begränsad på många sätt.

Kyrkans förändrade roll i samhället

År 2000 var 85 procent av finländarna medlemmar i den lutherska kyrkan. År 2019 hörde knappt 69 procent av befolkningen till kyrkan. Den minskande andelen medlemmar påverkar kyrkans roll i det finländska samhället. Den lutherska kyrkan förblir sannolikt det största religionssamfundet i Finland för en lång tid framöver, men den engagerar inte en majoritet av befolkningen.

I denna förändrade situation är det viktigt att kyrkan intar en aktiv roll. Den främsta frågan är hur kyrkan riktar sig mot omvärlden. Missionen ses som kärnan i kyrkans existens, mot vilken kyrkans interna verksamhet och verksamheten utåt bör granskas: detta gäller såväl strukturer, verksamhetsmodeller som språk.

Den utåtriktade verksamheten borde fokusera speciellt på att nå den yngre generationen. En stor mängd unga distanseras från kyrkan efter konfirmandundervisningen och träder ut ur kyrkan. En växande andel bebisar förblir odöpta. En allt större grupp finländare står helt utanför kyrkans verksamhet och medlemskap. På vilket sätt är kyrkan relevant för dem och hur kommunicerar kyrkan med dem? Det finns också skäl att reflektera över på vilka sätt man kan mötas vid sidan av förrättningarna, och hur man bjuder in människor till kyrkan.

***

Under hela sin historia har kyrkan modigt och hoppfullt blickat mot en okänd framtid. I strategiarbetet ansluter vi oss till samma grupp visionärer. I strategin Öppna dörrar sammanflätas nuet och framtiden, beständigheten och förändringen. Vi litar på att kyrkans förnyelse fortsätter genom Guds nåd. Dörren står öppen mot framtiden.